

Marina Mrak

Zato se, ko vstopam v dom družine, sezujem

Vtisi s konference »Doktrina in praksa socialnega dela z družinami s številnimi izzivi: izkušnje projekta LIFE«

Sem Marina Mrak, socialna delavka, zaposlena na področju varstva in zaščite koristi otrok na centru za socialno delo. Moja pristojnost je delo z družinami. Z njimi prihajam v stik prek šole, policije, zdravstva, centra za socialno delo, anonimnih prijav, staršev samih ali drugih virov. Sama vidim svojo vlogo v teh družinah večplastno: predvsem nosim čevlje socialne delavke. V teh čevljih delam z družinami z namenom krepitve moči in izboljšav, z namenom, da bodo otroci v teh družinah varni in sprejeti in da bodo družine znale zadovoljiti potrebe otrok in torej izpolnjevale primarno nalogo družine.

V začetni fazi, ko družino spoznavam in pridobivam informacije, si nadenem dodaten podplat preiskovalke in zbiralke informacij. Včasih si nadenem podplat nadzornika (ki to ni, saj družino »le spremljamo« oz. »z njo sodelujemo«), podplat mediatorja, birokrata, drugič si nadenem podplat razsodnika, ki postavi starše pred dejstvo, da so zašli s poti in da bodo potrebni pomembni premiki v drugo smer, pri tem pa jim povem, da smo se na strokovnem timu družine odločili, da bomo predlagali sodišču določene ukrepe, za katere menimo, da so potrebni, da bi se situacija v družini izboljšala. Kar zadeva postopke na sodišču, smo socialne delavke kot aktivne udeleženske pridobile nove podplate, in sicer podplat predlagateljice ukrepa, podplat stranke v postopku, podplat aktivne zagovornice otrokovih pravic in koristi, podplat odvetnice, ki mora dobro utemeljiti svoj predlog, podplat izvedenke (čprav to nismo, se pa to od nas pričakuje) ipd.

Konference »Doktrina in praksa socialnega dela z družinami s številnimi izzivi: izkušnje projekta LIFE« sem se udeležila, ker se mi je po nekajmesečnem delu na centru za socialno delo (prej sem bila zaposlena v dnevnem centru za otroke in mladostnike) podplat socialne delavke na nekaj koncih odlepil, zato sem upala, da ga bom s ponovnim obiskom Fakultete za socialno delo in udeležbo na konferenci bolje pričvrstila.

Določene informacije, ki sem jih na konferenci (znova) slišala so pomagale, da sem si tisti trenutek s pomočjo vijakov podplat socialne delavke in socialnodelovnega koncepta bolje pričvrstila na čevlji. V nadaljevanju govorim o »vijakih«, ki sem jih pridobila na konferenci. Ker niso vsi vijaki šli v čevlje, sem jih malo obrusila in oblikovala po svoji meri, da sem podplat bolje pričvrstila na svojo obliko čevlja:

1. vijak: delati socialno delo je individualna odločitev ne glede na delovno mesto, kjer je socialna delavka zaposlena. Pri tem je pomembno, kdo smo v odnosu z družino, s katero sodelujemo (znamo za/upati, spoštovati, pokazati interes, iskati povezanost, imamo pogum, znamo pogledati skozi okno druge osebe?). Ko sodelujemo z družino, kako razmišljamo, iz kakšnih lastnih konceptualnih zemljevidov izhajamo in šele na koncu je pomembno, kaj in kako delamo s člani družine.
2. vijak: socialne delavke smo odgovorne, da zavestno vzpostavimo delovni odnos, ki je spoštljiv, podporen in ustvarjen v dialogu. Družini se pridružujemo v njeni realnosti, smo kulturno odzivne in pomagamo krepiti moč družine iz mesta, kjer se je znašla.
3. vijak: delo socialnih delavk je pomembno in občutljivo delo, saj vstopamo v odnose z ljudmi, ki nosijo s seboj prtljago svojih bremen, stisk, izzivov ipd. Pri pregledu prtljage moramo biti fokusno usmerjeni, da najdemo v družinski prtljagi prvo pomoč, ki družinam omogoča, da si znajo same pomagati. Pri tem delamo z družinami in z vsebino njihovih prtljag spoštljivo in odgovorno.
4. vijak: socialne delavke smo tiste, ki vzdržujemo delovni odnos in zato se moramo naučiti potrpežljivo zdržati negotovost, da smo in da ostanemo z družino, saj je delo z družino kontinuiran proces, v katerem se ustvarja dialoški in podporen odnos.
5. vijak: socialne delavke moramo znati pomagati pridržati torbo (angleško *contain*). Ko naši uporabniki organizirajo vsebino torbe in umeščajo stiske in boleče spomine, iščejo svoje vire moči in odpornosti, delajo korake za naprej, me pazimo, da se torba ne prevrne po tleh (ali po nas). Prav tako je pomembno, da znamo usmerjati uporabnike, da bodo znali vsebino torbe reciklirati, jo po potrebi vreči v koš in torbo prezračiti, da lahko privabijo svež zrak, nove izkušnje v svoje življenje. Zato je dobro, da socialne delavke na treningih učvrstimo svoje mišice, ki nam pomagajo pri pridržanju torb, da se naučimo spretnosti pravilnega dvigovanja in spuščanja torb z ramen uporabnikov, da ne bomo imele zato kroničnih težav s križem.
6. vijak: osnovni socialnodelovni koncept govori o tem, da smo mi kot socialne delavke tiste, ki pomagamo uporabniku, da pride sam do rešitev in zelenih izidov, ter da gradimo iz tistega, kar je možno, in ne delamo sklepov, temveč izhajamo iz dejstev in iz konceptov krepitve moči.
7. vijak: zelo pomembno je, kakšen je odnos socialnih delavk, ko vstopamo v odnos z družinami. Smo uporabnikom naklonjene, imamo vero v moč reševanja njihovih stisk? Kje sedimo, ko potujemo z družino, na vozniškem ali sovoznikovem sedežu? (Če želite izvedeti kaj več, o tej temi pišejo William C. Madsen in tudi Tadeja Kodele in Nina Mešl v monografiji *Družine s številnimi izzivi*). Se sezujemo, ko vstopamo v stanovanje naših uporabnikov?
8. vijak: znamo pisati strokovno v jeziku socialnega dela ali pa si dodajamo podplate pravniškega jezika, da bomo zadostili sodnim praksam? Strokovno zapisovati jezik socialnega dela se je treba naučiti in ga izpiliti, saj ni samoumeven. Je jezik, ki ima svojo identiteto in moč. Znamo varovati

čas za zapisovanje in uporabiti zapise kot podporo in ne v breme? Znamo izluščiti bistvo v zapisih?

9. vijak: bodimo kot socialne delavke kreativne, inovativne, pojdimo iz cone udobja. Ko ne vemo, kako naprej, naredimo korak nazaj ali pa splezajmo na goro in pogledjmo iz širše perspektive. Predstavljeni primeri iz konference: socialna delavka družinam prinese zvezek, da vanj same zapisujejo, kaj doživljajo, socialna delavka posreduje osebno telefonsko številko družini (opomba: s tem se sama ne strinjam, saj menim, da je treba ločevati službeno življenje od zasebnega, saj je že brez telefona težko pustiti službene zadeve v službi), socialna delavka zaviha rokave in pomaga družini pri pospravljanju, mlada mamica gre v rejništvo skupaj z otrokom, kjer se uči svoje starševske vloge, čeprav možnost ni zakonsko urejena.
10. vijak: kolikokrat se pri svojem delu vprašamo: ali ponujena pomoč družini ustreza? Potrebuje na poti okrepanja še kaj? Kje se je pojavilo navzkrižje? Kako lahko družino podpremo pri uresničevanju dogovorov, ki smo jih soustvarili skupaj? Kako se naši sogovorniki počutijo po našem srečanju z nami? Se družina odpira ali odnosi zapira? Kakšna bi bila prihodnost družine z manj problemi in izzivi? Kaj jo pri tem omejuje? Kaj pri tem omejuje nas? Kaj je uresničljivo? Kako mobilizirati naravno socialno mrežo?
11. vijak: kolikokrat vprašamo naše uporabnike in uporabnice na začetku ali koncu pogovora, kaj so njihovi zeleni izidi pogovora z nami? Kaj upajo, česa se bojijo? S čim odhajajo? S čim ostajajo? Se jim je kaj posebej vtisnilo v spomin? Se jim je zdelo kaj pomembno, nepomembno? Kaj jim je bilo in ni bilo všeč? Kaj potrebujejo? Kaj jih pri tem omejuje? Kaj so njihove vizije, sanje, upi?
12. vijak: nekoč sem bila na predavanju, kjer je predavateljica rekla: »Mi smo čuvari dječjog osmjeha.« In tudi sama menim, da smo socialne delavke varuhinje otroškega nasmeha. Pri tem izhajamo iz otroka, njegovih potreb in značilnosti. Ali povemo otroku, da mu verjamemo, mu povemo, da je pogumen, ker je spregovoril, in da je naša naloga, da ga zaščitimo? Ali pa to povemo vsem drugim udeleženiim (odvetniku, kriminalistu, staršem, sodelavkam ...), le otroku ne?
13. vijak: ko delamo z družinami, ko načrtujemo, kaj bi bilo dobro zanje, izhajamo iz koncepta napol polnega ali napol praznega? Vidimo vse tisto, kar so člani družine narobe naredili v preteklosti, ali vidimo tudi priložnost za spremembe in verjamemo, da jim bo uspelo? Dajemo družinskim članom v pogovoru vedeti, da jih razumemo, ne obsojamo in jim verjamemo, nato pa, ko odidejo, rečemo sodelavkam, da nam gotovo nekaj prekrivajo? Smo pristni v odnosih in se znamo osebno odzivati?
14. vijak: znamo kot socialne delavke zaščiti svojo osebno mejo, svojo integriteto in dostojanstvo? Znamo svojim sodelavkam, nadrejenim, odvetnikom ali našim uporabnikom povedati, da ne bomo tolerirale psihičnega nasilja, žaljenja, razvrednotenja, mobinga, prenosa krivde ali vsiljevanje mnenja? Če je odgovor ne, potem nam ne koristijo omenjeni priviti vijaki v naših socialnodelovnih podplatih, saj če smo sami ranjeni, brez podpore v kolektivu, opravljanje kakovostnega socialnega dela z družinami ni

uresničljivo in izvedljivo. Delo se najprej začne pred svojim pragom, ne sosedovim. In še nekaj. Ko vržeš vazo po tleh, se razbije. Beseda oprosti ji ne bo povrnila začetne oblike.

Na konferenci so predavatelji in predavateljice predstavili izračun: če bi zaposlili več socialnih delavk, ki bi večkrat na mesec delale z družinami (vsaka socialna delavka bi delala s šestimi družinami za polni delovni čas in bi imela svoj službeni avto), bi takšno socialno delo z družino lahko pripomoglo k temu, da ne bi bilo treba toliko otrok nameščati v rejništvo ali drugo institucionalno oskrbo, to pa pomeni, da bi bil strošek države na splošno manjši (kljub dejstvu, da bi država morala omogočiti nove zaposlitve in nakup avtov).

Realnost je drugačna, sama obravnavam vsaj 3,2-krat več družin, kot jih predvideva omenjeni izračun. Katera kvota omogoča kakovostno delo z družinami? Imam za vse družine, ki jih obravnavam, čas? Nimam. In zato se mi podplat socialne delavke odleplja. Sodelujem le s tistimi družinami, ki so »nujnejše«, in upam, da tiste družine, ki jih imam v krpanskem zavihku »rokovnik«, mirujejo in ne ogrožajo otrokovih pravic in potreb. Predvsem pa si v zadnjem času natikam podplat krpanske birokratske delavke, ko poskušam biti redna in jedrnata pri zapisih, a pri tem sem za zdaj še neuspešna.

Hvaležna sem, da sem se udeležila konference »Doktrina in praksa socialnega dela z družinami s številnimi izzivi: izkušnje projekta LIFE«, ker sem ponovno osvežila socialnodelovni koncept razmišljanja, ker sem spoznala, da sem pogosto na svojih vožnjah z družinami sama diktirala, kam mora družina iti, jim dajala domače naloge, ki niso najbolj ustrezale njihovim izzivom. Sem pa ozavestila, da sem delala tudi dobro, saj sem z družinami ustvarila pristne odnose, v katerih so se člani počutili varne, saj sem spoštovala njihovo enkratnost in sem vztrajala z njimi, kljub temu, da so bili brez »domačih nalog«. In najpomembnejše, ob obiskih na domu si sezujem čevlje in si nataknem otroške copate. Zahvaljujem se doc. dr. Nini Mešl in as. dr. Tadeji Kodele, ki sta me nagovorili k pisanju tega eseja in mi ga pomagale zbrusiti in izpiliti.